

Vechtpartij op de Piazza Navona

Twee mannen (van buitenlandse afkomst) zijn gisteren op de Piazza Navona met elkaar slaags geraakt. Giovanni van S. en Arnaldo R., beide afkomstig uit het nederduitse Utrecht, lagen al enige tijd met elkaar overhoop. Toen zij elkaar gisteren tegen kwamen op Rome's fameuze plein begonnen zij elkaar uit te schelden. Arnaldo R. sloeg Van S. een blauw oog, waarop Van S. een stok pakte en terug sloeg. Arnaldo R. heeft bij de politie een aanklacht ingediend tegen zijn landgenoot Giovanni van S. De laatste zal zich binnen enkele dagen voor zijn wangedrag moeten verantwoorden. Klachten over misdragingen van vlaamse en nederduitse ambachtslieden nemen de laatste maanden enorm toe. Zie ook "van de redactie".

Dit berichtje zou heel goed de voorpagina van een Romeinse Telegraaf gesierd kunnen hebben op 11 april 1606. Achter zo'n klein berichtje gaat natuurlijk altijd een heel verhaal schuil. Het betreft hier een langlopend conflict tussen de houtsnijder (of timmerman) en later architect Jan van Santen (Giovanni Vansanzio) en Arnaldo Romolar (of Arumelar), beiden afkomstig uit Utrecht en beiden gevestigd in Rome om daar een bestaan op te bouwen als ambachtsman/kunstenaar.

Fielt

Eerst iets meer over de ruzie op de Piazza Navona. Romolar was een korte tijd hiervoor in Rome gearriveerd en was bij aankomst niet in goede doen. Op aandringen van vrienden had Van Santen een tijdje de zorg voor het onderhoud van Romolar, die "arm en hongerig was", op zich genomen. Maar deze barmhartigheid had niet tot dankbaarheid geleid. Integendeel: het lijkt erop dat Romolar voor de - in Rome al

vrij succesvolle - Van Santen een hardnekkige afgunst ontwikkelde. Barmhartigheid wil nog wel eens tot nijd leiden in plaats van tot dankbaarheid.

Zo beschuldigde Romolar Vansanzio op een gegeven moment van oplichting. Van Santen had het binnen de nederduits/vlaamse broederschap in Rome (de Santa Maria del Campo) gebracht tot bestuurslid. In die positie had de Utrechter een brief in handen gekregen - bestemd voor aan andere nederlander in Rome - met bijgesloten een geldwissel voor 24 scudi. De brief met de wissel moest afgegeven worden bij een kapelaan, maar deze had de brief nooit ontvangen. Romolar stroomde het bericht rond dat Van Santen de brief, met het geld, opzettelijk had achtergehouden om zelf in te wisselen. Hij ging zelfs zo ver dat hij Van Santen officieel aanklaagde voor oplichting. Vansanzio voerde bij zijn verweer aan dat hij - stom natuurlijk - de brief op de schoorsteen had gezet en vervolgens drie maanden was vergeten.

Gelukkig voor hem kreeg Van Santen van de kapelaan een schriftelijke bevestiging dat het achterhouden van de postwissel geen opzet was geweest. Van Santen werd vrijgesproken, maar haalde zijn gram door Romolar twee maal vast te laten zetten op beschuldiging van laster.

Het was juist na zijn vrijkomst dat Romolar Van Santen tegen kwam op de Piazza Navona.

Getuigen verklaren - onder andere twee vrienden met wie Van Santen over het plein liep (de heren Cornelis Duyst en Wouter Strip) - dat Romolar op hen af was gekomen en hen had lastig gevallen. Hij liep dreigend om Van Santen heen en voegde hem nogal wat scheldwoorden toe. Daarbij ging hij te ver. Zowel Van Santen als de getuigen verklaren met nadruk dat Romolar het woord "fielt" gebruikte, hetgeen een zeer onbetamelijk woord was ("dicendoli "fil" che e in detta lingua e parola molto inguirirosa: hij noemde hem fielt, hetgeen in die taal (nederlands) een zeer beledigend woord is"). Dit woord deed het handgemeen ontvlammen. Romolar zou Van Santen in het oog gestoken hebben, iets wat Van Santen op het politiebureau nog kon laten zien. (Een vergelijkbaar voorval vond onlangs plaats met een speler van F.C. Utrecht. Zou het 'in de ogen prikken' een typisch Utrechts verschijnsel zijn?). Van Santen vluchtte daarop een boekwinkel in en vond daar een stok, met welke hij weer naar buiten liep en de vechtpartij voortzette.

De processtukken laten verscheidene getuigen aan het woord. Jammer genoeg voor Romolar konden zijn getuigen alleen bevestigen dat er 'boze geruchten'

de ronde deden over Van Santen en een verduisterde postwissel. De andere getuigenverklaringen lieten betreffende de vechtpartij een duister licht schijnen op het handelen van Romolar.

Architect van de paus.

Al met al werd Giovanni Vansanzio niets ten laste gelegd. De kwade geruchten, de ruzie op het plein en de dagvaardiging hebben blijkbaar ook zijn carrière niet beschadigd. Nog geen jaar later wordt Van Santen in de officiële boeken genoemd als architect van de paus.

Jan van Santen was rond 1580 vanuit Utrecht naar Rome gekomen en werd aanvankelijk ingeschreven als schrijnwerker, maker van onder andere (kunst)kasten. Hierbij bekwaamde hij zich met name in de architectonische detaillering, die destijds mode was bij dergelijke meubels. Dit beviel hem blijkbaar zo goed, dat hij -zoals de kunstenaars biograaf Baglione opmerkte - "zin kreeg de regelen der architectuur nader te bestuderen en zich de kunst eigen te maken welke nodig is om een bouwwerk naar eis samen te stellen". Dit is niet zo vreemd als men zich bedenkt dat het binnen het gedachtegoed der Renais-

sance volstrekt gebruikelijk was dat allerlei soorten kunstenaars gebouwen ontwierpen. Het enige dat telde was het vermogen tot 'disegno' (ontwerpen). Jan van Santen werd assistent van de pauselijke architect Flaminio Ponzio en na diens plotselinge dood in 1613 officieel 'architetto di papa'. Hiermee passeerde de relatief onbekende Utrechter de verwachte opvolger en veel beroemdere architect Carlo Maderno.

In dienst van Paus Sixtus V en diens neef Scipio Caffarelli, beter bekend als Scipio Borghese, heeft Van Santen onder andere gewerkt aan de villa Mondragone, het Casino Rospigliosi-Pallavicini, de Villa Borghese en aan diverse fontein.

Na zijn dood is Van Santen vrij snel in de vergetelheid geraakt. Zo'n uitzonderlijk architect was hij nu ook weer niet en de kunstgeschiedenis zag hem over het hoofd tussen de grote namen voor en na hem, zoals Bramante, Maderno en Bernini. (Van Santen heeft overigens nog wel samengewerkt met de vader van Bernini). Het is dan ook alleen vanuit Utrechts gezichtspunt bekeken, dat die vergetelheid een groter schandaal is dan een vechtpartij op de Piazza Navona.

Jan van Santen is in 1621 over-

leden en werd begraven in de Santa Maria del Anima, de kerk waar ook het graf van die andere Utrechter ligt: Paus Adrianus.

Bronnen:

- Baglione, *Le vite de pittore, scultori et architetti*, Rome 1642
- Hoogewerff, *De bouwmeester Jan van Santen en zijn tijdgenooten*, Mededeelingen van het Nederlandsch Instituut te Rome, I, 1942
- Met name Hoogewerff heeft tijdens zijn verblijf in Rome veel onderzoek gedaan naar Nederlandse kunstenaars. Hij verhaalt onder andere van het proces tegen Van Santen.

De Piazza Navona